

SHOTË GALICA PERSONALITET QË INKURAJON DHE ENTUZIAZMON BREZAT TANË

Historisë shqiptare Kosova i dha shumë trima. Vargut të tyre Radisheva ia shtoi edhe një burrëreshë,¹ heroinën e popullit Shotën, emri dhe kujtimi i së cilës Drenicës dhe gjithë kombit ia shtoi krenarinë. Rruga jetësore e Shotës ishte e vështirë, si historia e Drenicës, e Kosovës dhe e gjithë Shqipërisë, rrugë e kaluar nëpër tehun e shpatës, zjarrin e pushkës e të topit të armikut. Ajo rrugë shquhet me rezistencë dhe qëndresë heroike. Jeta e Shotës është histori që mëson, që emancipon, është histori mësimdhënëse dhe edukative për brezat.

Qerime Radisheva-Shotë Galica u lind më 1895 në fshatin Radishevë të Drenicës nga babai Halili e nënë Sala. Fëmijërinë e rininë, bashkë me gjashtë vëllezërit, e kaloi në kullën me tradita patriotike e luftarake të babait. Aty mori edukatën e parë në frymën kombëtare. Në vitin 1915 u martua me trimin e njohur Azem Galica. Prej atëherë çetës kaçake të Drenicës iu shtua edhe një luftëtare e paepur për liri, iu shtua edhe një pushkë.

Kur ishte e re e kishte merak çiftelinë me të cilën këndonte këngë trimërie. "Heronjtë e këngëve që i këndonte dhe heroizmi i burrave të Radishevës dhe të

¹ Burrëreshë – vajzë e grua trime, e zonja dhe e patundur.

Drenicës u bënë frymëzim për të”.² Këngët atdhetare me përmbajtjen e teksteve dhe me muzikën e tyre ndikojnë fuqishëm në edukimin e fëmijëve dhe të rinjve, duke ua rrënjosur atyre dashurinë për atdheun, për tokën e të parëve.³ Edhe Shota u edukua nga këngët heroike e më pas duke u rritur nisi t’i donte edhe armët. I pëlqente të vishej si burrë me tirq, xhamadan, me plis të bardhë e revole në brez. Kështu, personaliteti i saj nga fëmijëria nisi të brumoset me tipare burrërore dhe ideale kombëtare.

Burrërisë dhe heroizmit të saj këngëtari popullor i këndon me krenari:

*... kjo Kosovë ka dhanë shumë trima,
që s’ harrohen kurrë,
heroin’ Shote Galica,
që luftoi si burrë.*⁴

Për Shotën në popull shpeshherë thuhet me respekt se ”ishte burrë e shkuar burrit”.⁵ Ky duket se është krahasim me vend kur dihet se epiteti burrë në sistemin e vlerave etike e psikologjike të shqiptarëve u formua dhe u çmua gjatë nga të gjithë dhe shërben si kriter

² B. Tahiri, *Azem Bejtë Galica*, Prishtinë, 1995, f. 163.

³ N. Dhoska, *Kënga dhe edukimi atdhetar*, Shkëndija, Prishtinë, tetor 1996, f. 17.

⁴ Mr. I. Çitaku, *Azem Galica dhe veprimtaria luftarake e çetave kaçake të Drenicës*, Prishtinë, 1996, f. 526.

⁵ B. Tahiri, *Me pushkë në dorë e Abetare në gji!...*, Shkëndija, Prishtinë, tetor 1995, f. 25.

themelor për vlerësimin e sjelljeve të karakterit të secilit individ.⁶ Sipas Kristë Malokit burrnija difton jo vetëm trimninë, por edhe zotnimin e vetvedit, nderimin, qetësin e duresën ndër të përpjekjeve e luftërave shumëvjeçare për çlirim në bazë të parimeve etike të vlerësuar paprituna e rreziqe, papërkulninë e pathyeshmëninë, mandej mbetja në luftë, me pritë e me përcjellë miq, me dalë në kushtrim për çdo rast që ka nevojë shqoi, lagja, katundi, bajraku, etj”.⁷

Kur dihet se Shotë Galica posedon trimërinë, papërkulshmërinë e pathyeshmërinë, dhe sipas kushtrimit të atdheut ajo nuk e lëshoi pushkën nga dora, atëherë do të mund ta quajmë burrëreshë, që krahas epitetit burrë është vlera më e lartë morale e një individi.

Figura heroike dhe personaliteti i Shotë Galicës përmban shumë tipare burrërore, që u formuan si rrjedhojë e ndikimit të disa faktorëve me rëndësi të veçantë nga jeta e saj. Babai i saj Halil Sejdia ishte i njohur për burrëri e trimëri në atë anë; Shota ishte motër e gjashtë vëllezërve dhe është e natyrshme që një motër e rritur me gjashtë vëllezër, nga të cilët secili ishte më burrë e më trim se tjetri, të marrë edhe ajo shumë tipare burrërore; Koha në të cilën e kaloi fëmijërinë e rininë shpeshherë provokonte aso skenash ku Shota duhej ta lente çiftelinë e të rrokte pushkën për

⁶ Dr. P. Nushi, *Fjalor i psikologjisë*, Prishtinë, 1987, f. 37.

⁷ K. Maloki, *Shpirri i shqiptarit*, Shkëndija, Prishtinë, nëntor, 1966, f. 30.

të zënë ndonjë frëngji. Fakti se në male kaloi një pjesë të madhe të jetës, prandaj edhe të jetës bashkëshortore, se ishte bashkëshorte dhe bashkëluftëtare e kryetrimt Azem Galica, është faktor tjetër me rëndësi të veçantë.

Gati tërë jetën ajo e kaloi maleve e vetë malet . kërkojnë që gruaja të jetë më shumë si burrë. Prandaj, edhe Shota ishte burrëreshë si e kërkonin koha dhe malet. Shotë Galica kishte të gjitha elementet që tregonin se ajo ishte lindur trimëreshë e vërtetë. Sikur ishte lindur për të jetuar vetëm me pushkë në dorë.

Nga sa u tha shihet se edukata familjare, baza e saj trashëguese dhe kushtet e rrethanat në të cilat Shota kaloi fëmijërinë e rininë, pra tërë jetën, mandej aktiviteti i pandalur luftarak, etj, e përcaktuan rrugën e formimit të personalitetit të saj si luftëtare e heroinë, si trimëreshë e burrëreshë. Jeta e Shotës në kushte të vështira të luftës së përhershme për mbrojtje të vendit bëri që në personalitetin e saj të mishërohen tipare kombëtare si: zgjuarësia, mirësia, urtia, zemërgjerësia, nderi, karakteri i fortë, krenaria kombëtare, guximi, shkathtësia, aftësia e përdorimit të armëve, etj. Këto virtyte gjatë shekujve “janë ngritur në nivel të normës kanunore dhe duhej ta karakterizonin çdo shqiptar”.⁸

Lufta e Shotës, përkatësisht lufta e bashkëshortëve Galica, për liri është shumëdimensionale dhe me shumë vlera. Një dimension që meriton përkushtim të veçantë është karakteri edukativ dhe vlera e rëndësia e saj për

⁸ Prof. dr. Pajazit Nushi, *Psikologjia e përgjithshme*, Prishtinë, 1995, f. 39.

edukimin e brezave të rinj. Siç dihet, Shotë Galica luftoi kundër pushtimit të egër serb nën të cilin ndodhej populli ynë, por merita më e madhe qëndron në faktin se ajo luftoi atëherë kur femra shqiptare ishte edhe nën thundrën e fuqishme të fanatizmit fetar, e mbuluar nga çarçafi i zi dhe ferexheja. Në këtë kohë Shota e veshur si burrë, përkrah bashkëshortit Azem Galica e bashkëluftëtarëve të tjerë, luftonte në çetën e tyre kaçake. Kështu, krahas armikut e tradhtarëve të vendit luftoheshin edhe zakonet e vjetra prapanike që e mbanin të mbyllur femrën shqiptare.

Ky hap i guximshëm i Shotës për atë kohë ishte kërkesa më përparimtare e më humane me rëndësi të shumëfishtë, prandaj edhe edukative, sepse krahas luftës për liri luftohej edhe për emancipimin kombëtar. Kështu, figura heroike e Shotë Galicës mund të shikohet edhe nga aspekti edukues. Nga po ky kënd mund të shihet edhe qëndrimi e respekti reciprok si bashkëluftëtarë e bashkëshortë, por edhe martesë me dëshirë e harmonia bashkëshortore e Shotës me Azemin, që gjithsesi pati ndikim pozitiv edhe te gratë dhe vajzat bashkëkohëse. Bile "një grup i vajzave tentuan të dalin nga shtëpia për t'iu bashkuar çetave të lirisë dhe për të caktuar kështu më vonë edhe fatin e vet të jetës".⁹ Edhe sot kur mjaft vajza fshatare ende nuk caktojnë fatin e vet të jetës, ose këtë e bëjnë me shumë pengesa e vështirësi, çifti bashkëshortor Shota e Azemi mbetet simbol i martesës ideale.

⁹ Mr. Ibrahim Çitaku, vepra e cituar, f. 222.

Krahas luftës që bënte përkrah burrit e bashkë-luftëtarëve që i konsideronte si vëllezër, humanizmin e saj Shota e shprehte edhe me kujdesin për të plagosurit, pleqtë, gratë dhe fëmijët. Kështu, në betejën e fundit në Galicë pasi e ndihmoi Azemin për të çarë rrethimin e parë, ajo i grumbulloi gratë dhe fëmijët dhe nëpër tym e flakë i përcolli jashtë rrethimit'.¹⁰ U përpoq t'u japë zemër dhe t'ua ngrisë moralin të rrezikuarve e të plagosurve. Madje, sipas traditës popullore dhe rregullave të çetës, ajo i ndihmonte të plagosurit në pastrimin dhe lidhjen e plagëve. Ua nxirrte edhe plumbin nga plaga. "Në mëngjes, porsa lindi dielli, u dëgjua një shkrehje revoleje. Shota hoqi plumbin e huaj me plumbin e revoles së vet".¹¹

Përkushtimi me tërë qenien ndaj çështjes kombëtare dhe këmbëngulësia e saj si luftëtare pasqyrohet edhe me faktin se edhe si shtatzënë e lehonë nuk u nda nga çeta. Me djalin në dorë, nuk u nda nga fronti i luftës për liri. Zemërgjerësia dhe humanizmi i saj shihen edhe nga interesimi dhe kujdesi për fëmijët jetimë, të cilët i mori më vete kur shkoi në Shqipëri pas vdekjes së Azemit. Meqë kishte respekt të veçantë dhe çmonte shumë shkollën e diturinë, sa pati mundësi u kujdes edhe për shkollimin e tyre. Kështu, krahas luftërave me armë në front, edhe aktivitete të shumta patriotike e stolisnin me atdhedashuri figurën e Shotë Galicës dhe e bëjnë atë simbol mësimdhënës e shembull të madh heroizmi e

¹⁰ B. Tahiri, *Azem Bejtë Galica*, Prishtinë, 1995, f. 168.

¹¹ M. Kajtazi, *Shote Galica*, Prishtinë, 1995, f. 101.

sakrifice, force e qëndrese, emancipimi dhe edukimi. Në literaturën pedagogjike thuhet se sjellja morale pozitive dhe shembulli është mjet i fuqishëm edukativ që tërheq dhe nxit njikohësisht për veprime pozitive. Si “shembull mund të shërbejnë figura të jetës e të lartësisë, njerëz të famshëm, personalitete historike, etj”.¹²

Personaliteti heroik i Shotë Galicës është ideal që inkurajon, entuziazmon dhe admiron brezat tanë. Ajo është udhërrëfyese që i jep forcë morale formimit të personalitetit të të rinjve tanë. Trojet tona gjithmonë kanë nevojë për trimëresha si Shota. Edhe pse u bënë shtatëdhjetë vjet nga vdekja e saj, duket se ajo ende jeton në zemrat dhe në malet tona. Dhe, largësia kohore nuk mund ta zbehë fuqinë udhërrëfyese të saj. Edhe sot, kur ende po përballemi me okupimin e egër serb, figura e Shotës është gjithnjë aktuale dhe ky aktualitet sikur e bën atë edhe më të fortë, sikur ia shton fuqinë edukative.

Secili nga trimat tanë, që nga ilirët e deri më sot, “me heroizëm vuri nga një gur në kalanë e shembujve edukativë”.¹³ Një gur të tillë në atë kala e vuri edhe heroina jonë, andaj pedagogjia shqiptare për edukimin e brezave të të rinjve dhe të vajzave tona herë pas here duhet t’i hapë dyert e kësaj kalaje, në një nga frëngjitë e

¹² Grup autorësh (red. Dr. P. Shimlesha), *Pedagogjia*, ETMM i Kosovës, Prishtinë, 1983, f. 191.

¹³ R. Spahiu, *Vlera edukative e heroizmit të Ahmet Delisë*, Bujku, 28.10.1996, Prishtinë, f. 9.

së cilës me pushkë gjithherë gati qendron edhe Shotë Galica.

Gjatë historisë sonë plot vuajtje që nga ilirët, për t'i bërë ballë rrezikut të asimilimit dhe për ruajtjen e kultivimin e shpirtit kryengritës dhe lirishtësisë, rol të dorës së parë luajti edukata popullore”.¹⁴ Vetëmbrojtja dhe ekzistenca etnike e popullit shqiptar kërkon që edukimi i brezit tonë të ri të mbështetet dhe t'u japë përparësi virtyeteve kombëtare. Duke realizuar këtë detyrë, në të kaluarën edukata popullore gjente më shumë mbështetje në urrejtjen, traditën dhe në lirshmërinë tonë popullore, në këngët heroike, si dhe në shembuj nga e kaluara jonë e lavdishme. Karakteri dhe porositja e tyre janë thellësisht edukative. Prandaj, historia jonë gjithherë ka çka t'i ofrojë shkencës sonë të edukimit.

Në fund, të themi se Shotë Galica është figurë e shkëlqyer në historinë tonë kombëtare që rrezaton atdhedashuri dhe dëshirë për edukimin e brezave të tashëm dhe të ardhshëm.

¹⁴ H. Koliqi, *Historia e Pedagogjisë Botërore I*, Prishtinë, 1997, f. 104.